

PUHEENVUOROJA

Ari Kerkkänen

Kristityt Lähi-idän muutoksissa

Tuntemani libanonilainen kristitty liikemies on useaan otteeseen viimeisen vuoden aikana ottanut tapaamisissamme esille kristittyjen huolen tulevaisuudestaan ei pelkästään Libanonissa, mutta myös laajemmin Lähi-idässä. Täsmälleen samaa huolta ovat kantaneet tuntemani syyrialaiset kristityt. Suurimpana epävarmuutta aiheuttavana tekijänä on tällä hetkellä hieman yli kaksi vuotta sitten käynnistynyt arabimaailman yhteiskunnallinen liikehdintä, joka Syyriassa on jo saavuttanut sisällissodan mittasuhteet.

Lähi-idän arabikristittyjen tilanne on ollut muutoksen tilassa kuitenkin jo ennen näitä viimeisiä, arabikeväänäkin tunnetuksi tulleita, myllerryksiä. Palestiinalaiskristittyjen maasta muutto on ollut tiedossa jo vuosikymmeniä. Sekasorto Irakissa on jatkunut Yhdysvaltojen hyökkäyksestä alkaen vuonna 2003 ja silloisesta noin 1,5 miljoonasta kristitystä noin puolet on muuttanut pois epävarmuuden ja turvattomuuden vuoksi. Irakin sekasorto on koskenut koko maata ja maasta ovat muuttaneet muutkin kuin kristityt, mutta suhteellisesti laskien kristittyjen lukumäärä on laskenut jyrkimmin.

Yhteiskunnallinen liikehdintä Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa ei ole luonut kevääseen liitettävää myönteisen odotuksen tuntua alueen kristityille. Myös itse arabikevät -termi on jo menettänyt sopivuutensa epävakauden, jopa sekasorron ja sodan jatkuessa Lähi-idässä. Liikehdinnässä on ollut kysymys eräänlaisesta arabiheräämisestä, tavallisten ihmisten oikeudesta parempaan elämään, elämän arvoon ja ihmisoikeuksiin sekä työhön. Valitettavasti kansannousut käynnistäneet ja kansalaiset kaduille tuoneet syyt ovat jo jääneet taka-alalle. Tilalle on noussut valtataistelu, jota käydään muutoksen keskellä olevissa valtioissa Syyriasta aina Pohjois-Afrikkaan asti. Itsevaltaisten ja kaatuneiden hallitsijoiden tilalle ovat nousseet islamistisemmat hallinnot, kuten Tunisian ja Egyptin esimerkit

näyttävät. Tämä on lisännyt kristittyjen pelkoja – eikä aiheetta. Esimerkiksi Egyptin uusi perustuslaki näyttää pyrkivän institutionalisoimaan islamistien valtaa yhteiskunnassa.

Egypti Lähi-idän väkirikkaimpana valtiona näyttääkin suuntaa myös naapurustolleen. Lähi-idän suurin kristillinen yhteisö on joutunut muutoksen kouriin presidentti Mubarakin vallasta syöksemisen jälkeen. Turvattomuus on lisääntynyt vallanvaihdon jälkeen, kirkkoja on poltetu ja on uutisoitu jopa radikaalimpien islamistiryhmittymien pyrkivän käännättämään väkisin kristittyjä muslimeiksi. Salafistisimmat ryhmät haluavat sharia-lain noudattamista Egyptissä. Kymmenet tuhannet koptikristityt ovat jo muuttaneet Egyptistä, huomattava osa heistä Yhdysvaltoihin. Vuonna 2012 edesmennyt koptien paavi Shenuda III oli presidentti Mubarakin tukija. Hänen arvellaan tällä tavalla pyrkineen suojelemaan kristittyjä. Kristittyjen parasta tavoittelevasta politiikasta tuli rasite vallan vaihtumisen jälkeen. Kristityt on nähty sekä Egyptissä että Syyriassa autoritaaristen hallintojen tukijoina, hallintojen, jotka vuosikymmeniä pyrkivät tukahduttamaan islamistiset oppositiot mukaan lukien muslimivieljeskunta. Juuri ne oppositiot, jotka nyt ovat Egyptissä nousseet valtaan ja ovat taistelevat Syyriassa vallan saavuttamiseksi.

Syyrian pääkaupunki Damaskos on yksi maailman vanhimpia jatkuvasti asuttuna olleita kaupunkeja. Kristinuskon syntyhistoriassa Damaskos näyttelee merkittävää osaa Saulin eli Paavalin kääntymisen ja ensimmäisten kristittyjen seurakuntaelämän osalta. Tämä historia näkyy vanhassa kaupungissa. Heti lentokentältä tullessa vanhan kaupungin muurin ulkopuolella katse kiinnittyy ratsailta putoavan Saulin patsaaseen. Vanhan kaupungin kristittyä korttelia täplittävät eri itäisten ja läntisten kirkkokuntien kirkot. Ananiaan talosta muodostunut kappeli on tunnettu turistikohde ja Raamatusta tuttu Suora katu halkaisee edelleen vanhan kaupungin. Pari miljoonaa Syyrian kristittyä nauttivat ennen sisällissotaa varsin vakaasta ja turvatusta elämästä, itse asiassa yhdestä tasarvoisimmasta koko Lähi-idässä. Vuoden 1860 pogromit, joissa kristittyjen ja druusien välisten kiistojen seurauksena muutama tuhat kristittyä tapettiin ja vanhan kaupungin kristitty kortteli poltettiin, on jäänyt enää kaukaiseksi muistoksi. Kristittyjen ainutlaatuisesta historiasta Syyriassa kertoo sekin, että Damaskoksen pohjoispuolella sijaitseva Maalulan kylä on yksi niistä kolmesta kylästä maailmassa, jossa edelleen puhutaan Jeesuksen käyttämää arameaa.

Syyria on yksi harvoja virallisesti sekulaareja valtioita Lähi-idässä. Virallista valtion uskontoa ei ole, perustuslain mukaan ainoastaan presidentin on oltava muslimi. Muuten Syyriassa pyrittiin uskontojen väliseen tasa-arvoon eikä uskonnolla yhteiskunnallisessa elämässä ollut suurta merkitystä. Muslimiveljeskunnan toiminta oli lailla kielletty. Assadien presidenttiperhe tulee shiialaisuudesta haarautuneista alaviiteista muodostaen kristittyjen lailla yhden vähemmistön muuten sunnaenemmistöissä Syyriassa. Assadien autoritaarinen hallinto ja vallan keskittyminen pääasiassa alaviittivähemmistölle ja jossakin määrin myös kristityille johti siihen, että sunnat kokivat näiden vähemmistöjen olevan etuoikeutettuja. Tämä herätti sunnaväestössä tyytymättömyyttä ja on ollut kansannousuna käynnistyneen ja sisällissodaksi kääntyneen sodan yksi motiiveista.

Kristityt puolestaan pelkäävät samastuneensa Assadin hallinnon kannattajiksi ja hallinnon vaihtumisen pelätään heikentävän kristittyjen asemaa ja johtavan jopa kostotoimiin. Monet kristityt, toki vielä lukuisampien muslimien tavoin, ovat jo paennut Syyriasta. Eräiden arvioiden mukaan esimerkiksi Alepposta on sodan alettua lähtenyt noin 20 % (20-30 000) sen kristityistä. Taistelujen puhjettua Homsissa alkutalvesta 2012 islamistitaitelijat alkoivat ajaa kristittyjä pois kortteleistaan. Kaupungin 80 000 kristitystä ainoastaan muutaman sadan arvellaan olla jäljellä. Keväällä 2012 seurasin Damaskoksessa, kuinka osa näistä Syyrian kristityistä evakoista jonotti humanitaarista apua kreikkalais-katolisen patriarkaatin porteilla. Syyrian kristityt seuraavat kehitystä erityisesti Egyptissä huolestuneina. Vallanvaihto Syyriassa johtaisi mahdollisesti samankaltaiseen islamistiseen yhteiskunnalliseen muutokseen kuin Egyptissä nähdään parhaillaan. Kristittyjen kannalta kehitys on kaikkea muuta kuin rohkaiseva.

Kristinuskon syntysijoilla Lähi-idässä kysytäänkin, että joutuvatko kristityt nyt tekemään omaa exodustaan pois historiallisilta synnyinsijoiltaan. Kristityt ovat muodostaneet hieman yli 10 prosenttia alueen reilusta 300 miljoonasta ihmisestä. He ovat jakautuneet reiluun tusinaan eri itäisiä ja läntisiä, katolisia ja ortodoksia kirkkokuntia mukaan lukien armenialaiset, koptit, maroniitit ja kaldealaiset. Suurin yksittäinen kristittyjen ryhmä on Egyptin koptit Libanonin maroniittien ollessa toiseksi suurin kristillinen kirkko. Kolmanneksi eniten kristittyjä on Syyriassa. Protestanttien määrä on pysynyt hyvin pienenä, vaikka Syyrian protestanttisena korkeakouluna tunnetuksi tullut amerikkalaisten 1800-luvun loppupuolella perustama beirutilainen yliopisto (nykyisin Beirutin amerikkalainen

yliopisto) on kasvattiensa kautta vaikuttanut merkittävästi modernin arabionalismin syntymiseen ja muotoutumiseen sekä sitä kautta itsenäisten arabivaltioiden yhteiskuntien kehitykseen.

Huoli Syyrian sodan vaikutuksista Libanoniin kasvaa. Libanonissa uskontokuntien väliset jakolinjat ovat samanlaiset kuin Syyriassa ja maa on vielä toipumassa 15 vuotta kestäneestä sisällissodasta, jota käytiin uskontokuntien jakolinjoilla. Väkimäärään nähden Libanon on ollut Lähi-idän kristillisin valtio, mutta kristittyjen määrä vähenee sekä shiia- että sunna- väestöön verrattuna. Alussa lainaamani liikemies kertookin, että kysymys ei ole pelkästään Syyrian sisällissodan vaikutuksista, vaan myös demografiasta. Kristityn väestön keskuudessa mennään yleisesti vanhempina naimisiin ja saadaan vähemmän lapsia kuin muslimiväestön keskuudessa.

Nykyinen Libanonin valtio syntyi Ranskan mandaattihallinnon politiikan seurauksena pitkälti kristityn väestön suojelemiseksi. Ranska koki sen tehtäväkseen ja loi siitä syystä sekä uskontokuntiin että alueisiin perustuvia jakolinjoja hallitsemalleen alueelleen Libanonissa ja Syyriassa. Tämä erotte luun perustuva politiikka ei ole osoittautunut toimivaksi. Se on vahvistanut uskontokuntien välisiä jakolinjoja siten, että niihin identifioitumisesta on tullut jatkuvasti erottava tekijä, jota epävakampina aikoina on helppo käyttää hyödyksi. Uskontoon perustumattoman kansalaisuuden identiteettiä ei ole syntynyt. Siten saman valtion sisällä on useita uskontoon perustuvia samastumismalleja. Näitä eroja on helppo käyttää hyväksi politiikassa.

Libanonissa valtion hallintojärjestelmä pohjautuu uskontokuntien välillä jaettuihin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin virkoihin aina presidentin, pääministerin ja parlamentin puhemiehen tehtävät mukaan lukien. Se oli keino päättää sisällissota, mutta vakautta se ei ole luonut. Libanonissa ollaan tällä hetkellä erityisen huolissaan toiseksi suurimmasta Tripolin kaupungista. Salafististen islamistien ote vahvistuu ja kristityt ovat alkaneet muuttaa kaupungista pois. Siinä missä 70-luvulla Tripolissa oli vielä yli 20 % kristittyjä, heidän määränsä on nyt pudonnut alle kymmeneen prosenttiin. Iskut uskonnollisia kohteita vastaan voivat sytyttää väkivallan. Seurasin Tripolissa helmikuussa 2013 maroniittipatriarkaatti Rain vierailua. Riskejä leimahdusten varalta ei haluttu ottaa. Patriarkaatin reitin kadut tyhjennettiin täysin autoja myöten.

Lähi-itä on suuressa yhteiskunnallisessa ja poliittisessa muutoksessa. Alueella syntyneet monoteistiset uskonnot, kristinusko mukaan lukien, ovat osa tätä muutosta. Kristittyjen jatkuva historia, joka Damaskoksen van-

han kaupungin katukuvan mukaisesti näkyy edelleen, on yli 2000 vuotta vanha. Kristittyjen määrä vähenee kiihtyvällä nopeudella viimeisen arabiheräämisen ja islamistisempien hallintojen myötä. Kristittyjen poismuutto Lähi-idästä koetaan tappioksi; kirkot toivoisivat jäsenistöltään kestävyyttä pysyä historiallisilla kotisijoillaan. Kirkoilla on syytä katsoa myös peiliin, politikointiin on useista eri syistä osallistuttu, maallinen valta maistuu eikä nykyinen turvattomuus johdu pelkästään siitä, että on kristitty. Kristillisen kirkot eivät ole Lähi-idässä pysyneet aina pelkästään *bona fide* toimijoina.

Eivät kristityt ja kristinusko mihinkään Lähi-idästä häviä. Kristityt joutuvat sopeutumaan demografisesti entistä vähäisempään asemaan eikä sillä tule olemaan sitä yhteiskunnallista vaikutusvaltaa tai erityisasemaa, mihin se pyrki ja osittain tottui autoritaarisia hallintoja myötäilemällä. Paras tae kristityille, yhtäläillä kuin kaikille muillekin Lähi-idän asukkaille uskonnosta riippumatta, on pluralististen, tasa-arvoisten ja demokraattisesti toimivien valtioiden kehittyminen, joissa uskonnonvapaus toteutuu myös käytännössä, ei pelkästään laissa. Libanonilaisen liikemiehen huoli jää aiheelliseksi. Tämän hetkiset muutokset eivät näytä olevan synnyttämässä yhteiskuntia, joissa vähemmistöillä on pelosta vapaa elämä.

Paavo Perola

Mitro Repoa koskevan korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen arviointia

Suomen ortodoksinen kirkko on saanut pitkään paistatella median ja yleisen mielipiteen suosiossa. Viime aikoina kirkko on joutunut toteamaan, ettei suosio ole ikuista. Kirkkoa on raastanut sisäinen luottamuspula ja suoraan sanoen riitely. Myös yleinen mielipide ja media ovat kohdistaneet kirkkoon epäluuloa ja arvostelua, joka on osittain kohdistunut myös kirkon kanoneihin. Epäluulo ja riitely perustuvat nähdäkseni osittain virheellisiin ja puutteellisiin tietoihin ja avoimen keskustelun puuttumiseen.